

CUVÂNT ÎNAINTE

Tema noului volum din *Xenopoliana* nu poate surprinde. Intră în programul revistei o extensie continuă a subiectelor abordate, ca și reluarea sau aprofundarea acestora. Volumele scoase până acum atestă din plin preocuparea de a nu ocoli marile teme ale timpului nostru, de a facilita pe cât posibil o aducere la zi, sub unghi teoretic, bibliografic, critic, mai ales pentru studioșii mai tineri, încă lipsiți de resurse.

Postmodernismul, integrarea, elitele, minoritățile, modernizarea ca proces continuu, învățământul istoric – iată câteva teme de mai larg interes, care merita să fie puse în discuție și cu uneltele istoricului. Instituționalismul, modelele structurante, tradiția și înnoirea, sociabilitățile de tot felul intrau în aceeași viziune analitică, pe seama căreia se puteau închipui apoi alte abordări și eventuale sugestii de primenire a discursului istoric.

Ocupându-ne acum de *Confesiune, societate, națiune*, concepte și realități intens dezbătute în ultimii ani, facem un pas mai departe în același sens, care presupune deopotrivă efort de conceptualizare și analiza materialului faptic susceptibil a nutri o cunoaștere mai adâncă a realității. Un atare temei profesional e dublat, în ultimul timp, de o exigență civică, dat fiind că istoria a fost invocată ca suport al unei ierarhizări profesionale în România. *Proiectul de Lege privind regimul general al cultelor religioase*, depus la Parlament în luna septembrie 1999, conținea o asemenea prevedere, supusă numaidecât unei aspre critici de către societatea civilă. Ideea de stat ortodox venea în contradicție cu principiul secularizării admis mai peste tot în lume și inevitabil la acest sfârșit de secol. Istoricii nu au luat parte decât sporadic și timid la amintita dezbateri, al cărei final (dacă există) nu se întrevide încă. Un motiv în plus pentru a dedica noua fasciculă din *Xenopoliana* relației dintre *confesiune, societate și națiune*, relație schimbătoare, evolutivă, dar implicând unele constante demne de pus în lumină.

Analizele incluse în acest volum, elaborate nu doar de istorici, valorifică diacronia ca o șansă de a defini mai corect problemele contemporane, în lumina unor evoluții mai ample, unele ținând chiar de lungă durată. Studii mai vechi (Matthias Bernath, Virgil Cândea, Alexandru Duțu, Keith Hitchins, Pompiliu Teodor, Emanuel Turczynski, Krista Zach etc.) puteau constitui repere pe această cale. Altele mai noi (Cesare Alzati, Nicolae Bocșan, Maria Crăciun, Olivier Gillet, Ovidiu Ghitta, Harald Heppner, Hans-Christian Maner etc.)

adaugă sugestii cognitive de un interes indiscutabil. Cesare Alzati, autorul unui prețios volum, *În inima Europei: studii de istorie religioasă a spațiului românesc*, nu ezita să releve specificul abordării sale atunci când spunea că îl preocupase ideea “de a lămuri fenomene pe care izvoarele le mărturiseau și de a înțelege lumea din care acele fenomene făceau parte”. Diversități complementare s-au putut degaja din analiza lor, iar aceste diversități îndeamnă, fie că e vorba de ideologii religioase ori seculare, la a se recunoaște “o caracteristică fundamentală a realității: complexitatea”, una pe care demersul istoriografic o pune cel mai pregnant în lumină. “De fapt, insista același autor, doar acceptând în instanță istorică ideea de complexitate, rezultă în mod inevitabil determinarea profundelor interacțiuni care au marcat evoluția popoarelor și a bisericilor și doar așa este posibilă, dincolo de tensiuni și de conflicte doctrinare sau ecleziastice, evidențierea unor preocupări și scopuri consonante și de multe ori chiar a unui substrat comun, cultural sau antropologic” (Cesare Alzati, *Popoare, biserici și istorie*, in 22, X, 48, 1999, pag. 14).

Asemenea idei puteau fi întâlnite, la începutul secolului XX, în scrierile lui N. Iorga, V. Pârvan, G. Brătianu, pentru a nu-i aminti decât pe acești corifei ai istoriografiei noastre moderne. Ele consună cu observația făcută în alt secol de Fustel de Coulanges, că o bună cunoaștere mutuală apropie, pe când necunoașterea separă. Nu altfel gândea, mai aproape de noi, episcopul anglican Mark Santer, atunci când definea istoria ca un instrument de reconciliere a memoriilor colective.

Ne rămâne să sperăm că acest spirit e recognoscibil și în paginile care urmează, unde experiența istoriografică e complinită de teologie, sociologie, culturologie. Ele nu s-au dorit polemice, chiar dacă momentul justifica o asemenea manieră, ci lămuritoare.

Câteva pagini din A. D. Xenopol, menite să reactualizeze consonant secvențe din opera celebrului istoric, încheie noul volum din revista al cărei spirit tutelar este.

Alexandru Zub